

Tussen waken en dromen

Antonietta Peeters opent het programma van Club Solo, een nieuw kunstenaarsinitiatief in Breda, met een solotentoonstelling die is gekoppeld aan een presentatie van het werk van de Belgische kunstenaar Guy Mees. Het toeval wil dat ze juist op deze plek haar eerste solotentoonstelling had in 1996, toen nog Lokaal 01. De tussenliggende periode van achttien jaar nodigt uit om niet alleen te kijken naar haar huidige werk, maar ook terug te blikken op dat spectaculaire werk dat het begin van haar loopbaan als beeldend kunstenaar markeerde. Wat zich in die vergelijking aftekent is een wereld van verschil. De verschijningsvorm van haar werk is ingrijpend veranderd, de onderliggende fascinaties en drijfveren echter, blijken opmerkelijk coherent.

In 1996 stond haar de benedenruimte ter beschikking, een lage ruimte in verhouding tot de uitgestrektheid ervan die bovendien wordt doorkruist door donkere pilaren. Kort voor haar solo had ze 'wandschilderingen' gemaakt van levensgrote cipressen geknipt uit stof in verschillende gradaties zwart, die in een sterk perspectivisch verloop direct op de muur waren aangebracht. Ook in Lokaal 01 gebruikte ze dergelijke vormen in een installatie waarin wanden, plafond en vloer werden meegevoerd in een omvattende metamorfose van de gehele ruimte ¹.

Grote rechthoekige stoken stof namen overtuigend bezit van wanden en ramen. Hier en daar ontsprongen aan hen wild uitstulpende vormen, als sporen van een uitbarsting van oncontroleerbare energie. In de om zich heen grijpende woekeringen van stof, ambigu referenties aan palmbomen en in de diepte weglappende meren, kreeg het landschappelijke de overhand. Maar nergens kreeg die illusie vrij spel, steeds weer viel de suggestie van ruimte weer abrupt samen met het platte vlak van de tweedimensionale wand. De dubbelzinnige illusies van voorstellingen en de stelselmatig ontkenning daarvan raken aan Peeters' preoccupatie met de problematiek van het verbeelden die in al haar werk op de voorgrond treedt. In vrijwel al haar werken is een motief herkenbaar, zoals een boom, een helm of een blad. Eenmaal door haar handen gegaan echter, verschilt de mate waarin die dingen nog thuis te brengen zijn. Ze verwijst ernaar en tracht er tegelijkertijd van los te komen, in een streven om de dingen terug te brengen in een stadium dat voorafgaat aan het benoemen, of misschien nog wel beter, begrijpen. Motief, materiaal en vorm nodigen steevast uit om opnieuw bekeken te worden.

Door de wanden doorlopend als een levensgroot fries te bewerken en vloer en plafond daar overtuigend bij te betrekken, creëerde ze een binnenruimte, een kijkdoos op menselijk formaat met een leeg gehouden centrum. Afhankelijk van het standpunt van de toeschouwer, leek het geheel van gedaante te wisselen: afwisselende suggesties van terugwijken en naar voren komen resulteerden in een sterk verspringend perspectief. De toeschouwer zelf vormde het centrum van dit werk dat vooral de waarneming betrof: kijken, voelen en de veranderlijkheid ervan.

Club Solo

In de huidige tentoonstelling in 2014 hangen boven in de gang twee haakwerken uit die tijd - een uit gaas gevormde driekoppige helm bekleed met haakwerk, en twee zich over de wand uitstreckende gehaakte handen. Ook in deze werken wist ze scherp haar fascinaties uit te spelen, waarbij haar humoristische hang naar cliché en exuberantie werkte bevrijdend werkten. In vergelijking daarmee doet het recente werk uiterst terughoudend aan. In de afgelopen tien jaar heeft Antonietta Peeters bewust het kader van de teken- en schilderkunst opgezocht en zich beperkt tot het spieraam, tot de afmetingen van schilderij en tekening en de bijbehorende materialen. Juist in de beperking wilde ze ontkomen aan willekeur en steeds preciezer worden. Deze concentratie, samengebond in de afzonderlijke werken, past een museale presentatie als een vanzelfsprekend kader dat nauwelijks discussie oproept. Het is een voortdurend proces van inzoomen dat eigenlijk niet verbaast, want ook de installatie in 1996 stond in het teken van in de kern schilderkunstige kwesties: het vertalen van ruimtelijke dingen op een plat vlak, de spanning tussen vorm en rest-vorm, en het suggereren of juist ontkennen van het perspectief. Ook daar maakte ze gebruik van de materialisering van het licht, reflectie en absorptie, en gradaties in lichtval en tint. Waar het werk toen ingreep in de

gehele tentoonstellingsruimte en die bespeelde - en zich steeds wist te onttrekken aan de zich verplaatsende toeschouwer – vragen de individuele werken nu nadrukkelijk om toenadering en focus. In een ingenieus proces weet ze nu een dergelijke ambigue ruimtelijkheid te realiseren in de werken zelf.

Botanische motieven

In de benedenzaal in Club Solo hangt een groot wit schilderij p. 6, waarop zich vanuit een verticale middenas een bladvorm vertakt. In het doek gestikte opstaande naden vormen reliëf en schaduwlijnen. Op de dunne stiksels in het platte vlak staat zichtbaar spanning, waardoor in het oppervlak kleine openingen ontstaan die zich donker aftekenen. Het doek is geprepareerd en beschilderd met witte verf waarbij de uiterste rand is vrijgelaten en het bruinigrijze schilderslijnen nog zichtbaar is. De opstaande naden plooiën zich daar sculpturaal rond de randen van het spieraam, in een golvend ritme dat de tekening versterkt. Het hele ontstaansproces - van het prepareren van het doek, het naaiwerk, het opspannen en het schilderen - is zichtbaar onderdeel van het werk. Van afstand toont zich een bijna schematisch motief, van dichtbij bekeken zijn de ingrepen duidelijk zichtbaar, evenals een variatie aan wittinten, en lost het stramien op. Het is een schilderij van een verstilde schoonheid waarbij beeld en drager zich intrigerend tot elkaar verhouden en tekening en materiaal samenvallen. Het 'gebeeldhouwde' schilderij beweegt zich op een grensgebied van schilderen en sculptuur, Peeters zei daar over '... dat is blijkbaar steeds waar mijn interesse ligt, ergens tussen de reële ruimtelijkheid en het oppervlak. Ik vraag me steeds opnieuw af wat het platte vlak feitelijk is, hoe je het kunt doorbreken en waar het schilderij uiteindelijk ophoudt.'

Glooiende grenzen

Boven hangt een groot schilderij in ijle blauwe tinten dat iets eerder ontstond p. 12. Een golvende lijn gevormd door een smalle gestikte naad herhaalt zich waardoor een ritmisch repetitief patroon ontstaat. De glooiing is afgeleid van de grens tussen land en water op een ander werk in de tentoonstelling (niet opgenomen in de catalogus) waarop vier perspectivisch weglopende landschappen zijn samengebracht op één doek. In het recente schilderij is het hoekige raster losgelaten en de glooiende lijn verzelfstandigd. De nog te duiden landschappelijke bron is daarmee buiten beeld geraakt, hoewel onze sterke neiging om iets in het schilderij te willen lezen zich niet zomaar laat beteugelen. Op enige afstand wekt de spaarzaam aangebrachte kleur de suggestie van diepte en daarmee mogelijk ook het beeld van een glooiende lappendeken van opbollende velden.

Van dichtbij toont de concrete materie details en subtiele verschillen die de symmetrie open breekt. Een te sterk stramien immers zou het effect kunnen hebben van een pantser, waarop de beoogde flexibiliteit en vrijheid in het kijken juist afketst. Dat zou reden kunnen zijn dat Antonietta Peeters in de werken die ze onlangs ter plekke in Club Solo heeft gemaakt, de beweging en dynamiek, die eveneens kenmerkend was voor de vroege 'wandschilderingen', weer vrij baan geeft.

Peeters maakte voor haar tentoonstelling in Club Solo drie nieuwe werken, allen van een behoorlijke omvang en op onopgespannen schilderslijnen. Op een langgerekt lichtgrijs doek ontspringt een tekening aan een verticale middenas p. 18-19. Uitbundig uitwaaiende lijnen, opgebouwd uit stiksel, lijken naar de randen van het boek te rollen. Het is een dynamisch geheel met subtiele kleurnuances van blauwgrijs tot zeegroene en bruine tinten. Aan de zijanten wordt de tekening niet beperkt door een drager, maar lijken de lijnen zich losjes de ruimte in te bewegen waarbij de randen van het loshangende doek de tekening volgen. Deze vloeiende vorm roept *Don't try this at Home* (1994) (niet opgenomen in de catalogus) in de herinnering, een psychedelisch haakwerk van felgekleurde bloemmotieven dat zich in vrij uitwaaiende vormen over de muur uitspreid. Ook het recente grijze doek ontsnapt aan het frame, aan het stramien, de symmetrie en het motief. Wat rest is een suggestie van ruimte, beweging én oneindigheid, in een werk dat zich als een oningelijste tekening verstillt voegt naar het platte vlak.

Het recente werk van Antonietta Peeters is onveranderd resultaat van een intensief ambachtelijk proces. Hoewel de zintuiglijk waarneembare werkelijkheid haar uitgangspunt is gebleven, ontbreekt in het recente werk in toenemende mate een herkenbaar motief. Het mogen de formele mogelijkheden van het schilderkunstige vocabulaire en materiaal zijn die in het oog springen, haar fascinatie betreft als vanouds onze waarneming en de ontoereikende

weergaven ervan. Waar ze dat eerder bijna attackerend naar voren bracht – *in your face*, met overigens precies de goede kwinkslag – springt het huidige werk niet meer in het blikveld maar wijkt het behoedzaam terug. Pas onder geduldige aandacht komt het tot leven. Dat past het onderzoek dat schuilgaat achter dit werk, dat sterker dan in het verleden ook de vraag betreft in hoeverre een geestesbeeld zich laat materialiseren.

Mariska van den Berg

¹ Voor deze beschrijving grijp ik terug op een tekst die ik in 2000 over haar werk schreef: Mariska van den Berg, *Geblindeerde Beelden*, in Antonietta Peeters, Swamp, NAI Publishers, 2000, p.60-67